

Tomás Špidlík, *Życie po śmierci. Maranathà*, tłum. P. Mikulska, Wydawnictwo Salwator, Kraków 2009, ss. 202, ISBN 978-83-7580-059-3.

Eschatologia jako doktryna o rzeczach ostatecznych człowieka i świata wzbudza od pewnego czasu ogromne zainteresowanie wśród teologów chrześcijańskich zarówno na Wschodzie, jak i na Zachodzie. W Wydawnictwie Salwator ukazała się książka *Życie po śmierci. Maranathà* („*Maranathà*”. *La vita dopo la morte*), której autorem jest Tomás Špidlík. Książka składa się z jedenastu rozdziałów, w których oprócz podstawowych tematów z zakresu eschatologii, takich jak: tajemnica śmierci, sąd ostateczny, niebo, piekło, czyściec, zmartwychwstanie, życie wieczne, przedstawiono również w sposób syntetyczny rozwój wypowiedzi eschatologicznych od Biblii począwszy. Autor książki jest wybitnym znawcą rosyjskiej teologii prawosławnej. Wartość publikacji polega między innymi na porównywaniu rozumienia zagadnień eschatologicznych zarówno na chrześcijańskim Wschodzie, jak i Zachodzie. Autorowi chodzi także o podkreślenie ogromnego znaczenia eschatologii w teologii. Stwierdza on, że eschatologia przynależy do całego systemu teologii i dotyczy wszystkich dogmatów. Jest niejako zamknięciem naszego wyznania wiary, które rozpoczyna się od słów „wierzę w jednego Boga”, a kończy stwierdzeniem „wierzę w żywot wieczny”. Dlatego też, zdaniem autora fałszywe nastawienie do początku Credo niszczy teologię. Z kolei brak zainteresowania zakończeniem Credo pozbawia wartości antropologię, odbiera sens wierze w człowieka stworzonego na obraz żywego Boga do wolnego z Nim dialogu. Nie sposób więc izolować eschatologię od innych traktatów dogmatycznych. Nie można też oddzielać świata obecnego od przyszłego. Ponadto Špidlík postuluje, aby w eschatologii dokonać przesunięcia akcentów od tzw. ujęcia „rzeczowego” do personalistycznego. Autor zwraca uwagę na konieczność powiązania tematyki eschatologicznej z życiem konkretnego człowieka oraz całej wspólnoty chrześcijańskiej. Według Špidlíka życie straciłoby całą swoją dynamikę, gdyby nie było skierowane ku nieskończoności. Wyróżnia on różne stadia życia ludzkiego, w których aktualizuje się eschatologiczność człowieka. Nazywa je odpowiednio: *dum spiro spero* (od początku człowiek zachowuje się tak, jakby wszystko, co istnieje, było dla niego); *cogito ergo sum* (człowiek odkrywa świat, odróżniając siebie od niego; jego umysł zaczyna być otwarty na nieskończoność); *amo ergo sum* (miłość otwiera człowieka na nieskończoność wieczności); *surge ergo sum* (człowiek spotyka zło w świecie i dlatego aby żyć, zmuszony jest walczyć o dobro; stąd w jego życiu pojawiają się rany i upadki, ale również zwycięstwa); *surgere spero* (choć droga życia ludzkiego kończy się śmiercią, to jednak w człowieku istnieje wciąż impuls życia – nadzieja życia wiecznego). Analizując wypowiedzi teologów chrześcijańskiego Wschodu, Špidlík zauważa, że w zależności od tego, w jaki sposób wyobrażano sobie Dzień Pański, powstawały różne typy eschatologizmu: od apokatastazy przez eschatologizm katastroficzny i utopijny aż po eschatologię chrystocentryczną, progresywną, eschatologizm anamnestyczny i uczestniczący oraz radość paschalną.

Tomáš Špidlík korzysta w swojej publikacji z tekstów dzieł Ojców Kościoła oraz nawiązuje do wybitnych dzieł literatury rosyjskiej. Niewątpliwie stworzył on dzieło wartościowe i potrzebne dla współczesnego chrześcijanina, który coraz częściej poszukuje jasnego wykładu podstawowych prawd wiary, nieoderwanych od ludzkiej egzystencji. Autor wielokrotnie podkreśla, że w publikacji chodzi mu o to, aby przyczynić się do zasypania przepaści, która w powszechnej mentalności oddziela dwa światy – obecny i przyszły, tak że podzielony zostaje również człowiek w swoich zainteresowaniach i działaniach. Tymczasem w życiu doczesnym jesteśmy w drodze na Górę Przemienienia, już poniekąd stajemy się uczestnikami tego wydarzenia. Tajemnica Przemienienia Pańskiego to program życia duchowego dla każdego chrześcijanina. Chrześcijanie, którzy wierzą w słowa Chrystusa, uczą się sztuki rozumienia świata i wydarzeń zgodnie z ich prawdziwą wartością, potrafią widzieć Chrystusa we wszystkim, również potrafią widzieć Go „w chwale”. Stąd, według autora, tajemnica przemienienia wyraża najpiękniejszą tajemnicą wiary chrześcijańskiej.

Ekumeniczny wymiar publikacji, bogactwo myśli, próby nowej interpretacji poszczególnych zagadnień mobilizują czytelnika do stawiania wciąż nowych pytań oraz podjęcia ekumenicznego studium teologii.

Ks. Grzegorz Kucza

Jan Słomka, *Wczesnochrześcijańskie nazwy chrztu* („Prace naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach”, nr 2650), Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2009, ss. 230, ISSN 0208-6336; ISBN 879-83-226-1784-7.

Nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego ukazała się w bieżącym roku książka ks. prof. dra hab. Jana Słomki, kierownika Zakładu Teologii Dogmatycznej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, zatytułowana *Wczesnochrześcijańskie nazwy chrztu*. Zamiarem autora – i to, jak się okazuje, głównym – było nie tyle samo zestawienie czy też uszeregowanie w jednym opracowaniu zróżnicowanych nazw, jakich używano na określenie pierwszego z sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego, na co mógłby wskazywać pobieżny rzut oka na tytuł książki, lecz raczej zaznajomienie czytelnika z wczesnochrześcijańską teologią chrztu. Z taką świadomością należy przystąpić do lektury dzieła ks. Słomki, by nadać jej rytmikę adekwatną do obranej przez niego i zastosowanej metody. Każda książka bowiem, szczególnie zaś książka naukowa, wtedy jest łatwiej przyswajalna i daje się poprawnie zgłębić, gdy dla czytelnika jest jasne, o co chodziło jej autorowi, jaki był cel, do którego najpierw sam zmierzał przez stosowne badania naukowe, a teraz pragnie w jego osiągnięciu wspomagać